

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УКЛАДЕННЯ, ВИКОНАННЯ І РОЗІРВАННЯ
ТРАНСФЕРНИХ КОНТРАКТІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

Як і будь-яка інша юридична особа приватного права спортивний клуб має право брати участь у цивільному обороті у будь-якій не забороненій законом формі. Однією із найпоширеніших форм такої участі є договірні відносини.

Цивільно-правові договори у сфері спорту, одним із контрагентів у яких виступає спортивний клуб, можна віднести до відомих науці цивільного права класифікаційних груп за певними критеріями: предметом, метою, методом врегулювання, суб'єктами, особливостями виконання.

Так, за метою укладення договори, стороною в яких виступає спортивний клуб, можна згрупувати на організаційні (забезпечують правовий зв'язок між спортивним клубом та спортсменом, адже без спортсменів сенс існування спортивного клубу був би відсутній. Йдеться про спортивні контракти (контракти про спортивну діяльність) та трансферні контракти (контракти про перехід спортсменів) та обслуговуючі (забезпечують клубу можливість здійснювати спортивно-комерційну діяльність, наприклад договори оренди спортивних споруд, купівлі-продажу спортивного інвентарю, екіпірування і т.ін.).

У свою чергу, залежно від методу врегулювання відносин із професійними спортсменами, організаційні договори поділяються на цивільно-правові, трудо-правові та змішані (цивільно-правові з елементами трудо-правових та навпаки).

За суб'єктним складом можна виокремити договори (контракти), що укладаються з іншими спортивними клубами (трансферні контракти), договори, що укладаються зі спортсменами (контракти про спортивну діяльність) та їх представниками (агентами) — (агентські договори); договори, що укладаються із юридичними та фізичними особами — спонсорами (спонсорські контракти); договори із засобами масової інформації (наприклад, договори про передання прав на трансляції спортивних заходів, що укладаються із телеканалами); договори, що укладаються з національними та міжнародними спортивними організаціями та договори, що укладаються з іншими фізичними та юридичними особами.

Безперечно, важливе місце серед таких договорів займають договори (контракти), що регулюють перехід спортсменів з одного клубу до іншого (трансфери або трансферти).

На даний момент спорт, а надто — професійний, є системою, що функціонує за своїми правилами. Однією з відмінних особливостей сучасного спорту є прагнення його організаторів створити та підтримувати атмосферу жорсткої конкурентної боротьби, без якої спорт втрачає привабливість для глядачів, спонсорів та засобів масової інформації, тобто втрачає мету, заради якої функціонує.

Для того щоб підтримувати змагальну конкуренцію, необхідно мати досить складну систему найму професійних спортсменів, яка б обмежувала спортсменів у виборі команд, за які вони хотіли б виступати, що визначає порядок переходу з однієї команди до іншої. Головна мета цієї системи — таке розподілення спортсменів, яке забезпечувало б високий рівень майстерності різних команд, сприяло б забезпеченню високої конкуренції та отриманню високих доходів.

Наразі правовою базою для укладення трансферних договорів є ст. 23-3 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [2], яка передбачає, що спортсмен має право на перехід до іншого спортивного клубу, що знаходиться на території України або за її межами, у разі закінчення терміну дії контракту і виконання вказаних у такому контракті зобов'язань; офіційного оформлення взаємної домовленості між клубами та спортсменом до закінчення строку дії контракту або невиконання зазначених у такому контракті зобов'язань щодо спортсмена.

Треба зазначити, що закріплені у ст. 23-3 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» формулювання у літературі піддаються критиці як з боку прибічників цивільно-правового підходу, так і з боку тих дослідників, які переконані у трудо-правовій сутності відносин між спортсменом та клубом. Так, наприклад, В. П. Андреев стверджує, що таке формулювання робить спортсмена «об'єктом правочину між клубами» [1, 17]. Очевидно, що у випадку визнання професійного спортсмена найманим працівником напрошується логічний висновок про те, що законодавство обмежує право спортсмена-професіонала вільно розпоряджатися своїми вміннями і укладати контракт з будь-яким клубом, попередивши попередній клуб про розірвання чинного договору за два тижні. З іншого боку, навіть зазначена норма не убезпечує від ситуацій, коли спортсмени фактично самовільно переходять з одного клубу до іншого.

Так, 3 березня 2008 р. господарський суд м. Києва своїм рішенням у справі № 36/405 [3] відмовив у задоволенні позовних вимог ГО «БК «Хімік» до ТОВ «БК «Азовмаш» щодо стягнення компенсації за прийняття до складу своєї команди спортсмена, що мав чинний контракт з ГО «БК «Хімік». Суд мотивував своє рішення тим, що на момент укладення спортивного контракту з БК «Азовмаш» зазначений спортсмен в односторонньому порядку розірвав контракт з БК «Хімік», на підставі ст. ст. 38, 39 КЗпП України, а саме — у зв'язку із переїздом до іншого місця проживання. Відповідно, на момент укладення контракту із ТОВ «БК «Азовмаш», на погляд суду, спортсмен не був обмежений зобов'язаннями перед БК «Хімік». Безперечно, у наведеній ситуації права ГО «БК «Хімік» були порушені, оскільки вона втратила гравця і не отримала жодної компенсації від ТОВ «БК «Азовмаш».

Наведений приклад свідчить, що відповідно до українського законодавства, за наявності бажання будь-який спортсмен може цілком безкарно залишити спортивний клуб, який витратив на його підготовку грошові кошти, інші матеріальні та нематеріальні ресурси та перейти до іншого клубу.

Вважаємо, зазначені відносини повинні бути визнані цивільно-правовими, а обмеження свободи спортсмена укладати контракти з клубами на власний розсуд є цілком виправданими та такими, що відповідають нормам цивільного

права, зокрема ст. 526 ЦК України, яка передбачає, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору, ст. 629 ЦК України, згідно з якою договір є обов'язковим до виконання сторонами, ст. 651 ЦК України, яка встановлює, що зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом.

Крім того, якщо спортсмену залишити можливість необмежено реалізувати право переходити з однієї спортивної організації до іншої — буде порушено функціонування всієї системи професійного спорту, що, перш за все, негативно вплине на якість спортивного видовища, що є метою будь-якої діяльності у сфері професійного спорту.

Та ж ст. 23-3 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» пропонує професійним спортивним лігам та спортивним федераціям самостійно визначати принципи переходу спортсменів: перехід спортсмена-професіонала до іншого клубу здійснюється відповідно до умов, які затверджуються професійною спортивною лігою (асоціацією, спілкою, об'єднанням тощо) та національною спортивною федерацією за офіційним погодженням з центральним органом виконавчої влади з фізичної культури і спорту.

На наш погляд, правила переходу спортсменів мають бути уніфіковані та закріплені в єдиному законодавчому нормативно-правовому акті, найкраще — в законі про професійний спорт. Законодавче закріплення трансферних правил позбавить вітчизняний спорт великої кількості конфліктних ситуацій, що наразі виникають між спортивними клубами та спортсменами.

Щодо правової характеристики трансферних контрактів, то вони укладаються з метою компенсації витрат, понесених клубом на підготовку спортсмена, на заохочення тренерів, що підготували спортсмена, і на продовження роботи з підготовки і навчання нових спортсменів, а також — на отримання прибутку. Крім того, укладення трансферних контрактів спрямоване й на зміцнення конкурентної боротьби з метою збільшення привабливості спортивного видовища і посилення глядацького інтересу до нього.

Можливість укладення трансферного контракту звільняє самого спортсмена від компенсації спортивному клубу витрат на його підготовку.

Стаття 23-3 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» також встановлює, що спортивний клуб має право на компенсаційні виплати за перехід спортсмена-професіонала до іншого клубу. Закон встановлює, що розміри і порядок таких компенсаційних виплат визначаються регламентними документами відповідних суб'єктів організації діяльності спортсмена-професіонала. Спортивна організація, що здійснювала підготовку спортсмена, якого запросив інший спортивний клуб для офіційного оформлення контракту, отримує від останнього компенсаційну виплату в обсязі витрат, порядок обрахування і сплати яких встановлюється відповідним нормативно-правовим актом центрального органу виконавчої влади з фізичної культури і спорту. Регламент змагань з футболу серед команд професійних клубів України у ст. 45 також встановлює, що якщо футболіст укладає контракт з новим клубом, попередній клуб має право на компенсацію за підготовку футболіста.

В цілому погоджуючись з необхідністю врегулювання пропедурних питань здійснення компенсаційних виплат, вважаємо, що розмір таких виплат може бути визначений лише самими суб'єктами зобов'язальних відносин — спортивними клубами, адже ст. 632 ЦК України передбачає, що ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін. І лише у виняткових випадках, окремо передбачених законом, застосовуються ціни, встановлені державними органами або органами місцевого самоврядування. Винятками із загального правила можуть бути випадки виплати компенсації за підготовку молодих спортсменів, що сплачуються спортивним школам. В даному разі, очевидно, не завжди є можливість визначити адекватну суму компенсації за підготовку спортсмена, а тому методика визначення розміру компенсації, затверджена нормативно, може бути корисною.

Більш детальна регламентація особливостей переходів спортсменів з одного спортивного клубу до іншого міститься здебільшого у локальних нормативно-правових актах з відповідного виду спорту.

Відповідно до вимог Закону України «Про фізичну культуру і спорт» локальні нормативно-правові акти національних федерацій з видів спорту деталізують норми закону, що стосуються переходів спортсменів. Так, ст. 45 Регламенту змагань з футболу серед команд професійних клубів України передбачає, що клуб, який бажає укласти контракт з футболістом, повинен до укладення контракту здійснити необхідні заходи для з'ясування стану його здоров'я. Якщо не виконано цю умову, а після укладання контракту з футболістом виявлені відхилення у стані його здоров'я, новий клуб зобов'язаний виплатити попередньому клубу всю суму компенсації. Клуб, який бажає укласти контракт з футболістом, зобов'язаний до початку переговорів з ним письмово поінформувати про свій намір клуб, з яким футболіст має чинний контракт (здійснити оферту). Якщо клуб, зацікавлений у трансфері футболіста, протягом п'ятнадцяти днів після запиту не одержав відповіді від клубу (акцепт), з яким футболіст має чинний контракт, це розцінюється як відмова. За прямий контакт (оформлення на роботу, участь у навчально-тренувальному процесі, матчах, виїзди за кордон у складі делегації клубу та ін.) або непрямий контакт з футболістом до клубу застосовуються санкції.

Отже, трансферні контракти укладаються між двома юридичними особами — спортивними клубами, з урахуванням правил, що встановлюються федераціями із відповідного виду спорту, з метою визначення фінансових, організаційних, технічних та ін. особливостей переходу спортсмена з одного спортивного клубу до іншого.

На підставі наведеного вище та виходячи із цивільно-правової сутності відносин щодо переходу спортсменів з одного клубу до іншого, трансферним контрактом пропонуємо називати домовленість двох сторін (спортивних клубів), відповідно до якої одна сторона зобов'язується забезпечити перехід спортсмена до складу команди другої сторони, а друга сторона зобов'язується сплатити за це обумовлену у контракті грошову суму.

Загалом, якщо проаналізувати сутність трансферного контракту, доходи-

мо висновку, що це непоіменований договір, оскільки він регулює відносини, не врегульовані жодним з відомих цивільному праву видів (типів) договорів. У зв'язку з тим, що до договорів, які не вкладаються в межі певного типу і виду, необхідно застосовувати норми схожого типу договору, а за його відсутності — загальні норми, що регулюють цивільно-правові договори, тобто статті, що розміщені в розділі II книги п'ятої ЦК України, що називається «Загальні положення про договір», при кваліфікації трансферного контракту необхідним є застосування цивільного законодавства за аналогією, відповідно до ст. 8 ЦК України («якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону»).

Як і будь-який інший цивільно-правовий договір, трансферний контракт містить умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства (ст. 628 ЦК України). Істотними умовами трансферного контракту є предмет, ціна та строк. Стосовно цих умов і зосереджені суб'єктивні права та юридичні обов'язки його сторін (контрагентів).

Так, предметом трансферного контракту є дії клубів — контрагентів, спрямовані на перехід спортсмена з одного клубу до іншого. Відповідно, один клуб має обов'язок забезпечити перехід («передання») спортсмена, а йому кореспондує право вимагати переходу («передання») (при чинному спортивному контракті спортсмена). З іншого боку, другий клуб набуває обов'язку зарахувати спортсмена до складу команди («прийняти»), при цьому в даному випадку відсутнє право, що кореспондує обов'язкові.

Крім того, трансферні контракти містять норми щодо строків переходу спортсмена, хоча, звичайно, інколи між клубами та гравцями виникають конфліктні ситуації, пов'язані з намаганням однієї із сторін застосувати норми трудового права щодо строків попередження про звільнення. Проте, на наш погляд, строки переходу спортсменів з одного клубу до іншого повинні зазначатися у трансферних контрактах.

Третьою істотною умовою трансферного контракту є ціна, тобто грошова сума, що сплачується одним спортивним клубом іншому. Ціна у трансферному контракті виконує компенсаційну функцію, оскільки виступає грошовим еквівалентом витрат, що були зазначені попереднім спортивним клубом з метою підготовки спортсмена до змагань. В той же час ціна, що встановлюється спортивними клубами за перехід спортсмена з одного клубу до іншого, законодавчо не обмежується, а тому може бути вільно визначена, виходячи із особистих професійних якостей спортсмена й потенційного зиску, що він може принести клубу, та ринкової кон'юнктури.

Виходячи з наведеного, можемо зробити висновок, що трансферні контракти, укладені відповідно до чинного нині законодавства, є недосконалими. Цілком можливою видається ситуація, коли сторона договору, яка вирішить звернути-

ся за судовим захистом, зіткнеться із труднощами аж до визнання його нікчемним або неукладеним.

Отже, для вирішення проблем, пов'язаних з укладенням, виконанням та розірванням трансферних договорів, ключове значення мають визначення цивільно-правової сутності відносин між спортивними клубами та професійними спортсменами.

Література

1. Андреев В. П. Особенности регулирования трудовых отношений в профессиональном спорте (на примере футбола) // Спорт: экономика, управление, право. 2003. № 1. С. 17.
2. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 груд. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 14. — С. 80.
3. Справа № 36/405 // Архів Господарського суду м. Києва (Рішення суду № 1669608; дата — 03.03.2008; Господарське судочинство; номер справи 36/425; м. Київ; Господарський суд м. Києва; код суду 5011; суддя Трофименко Т.Ю.).

Анотація

Ткалич М. О. Проблемні аспекти укладення, виконання і розірвання трансферних контрактів за законодавством України. — Стаття.

У статті проаналізовано правову сутність трансферних контрактів. Зокрема, автор статті робить висновок, що трансферним контрактом є домовленість двох сторін (спортивних клубів), відповідно до якої одна сторона зобов'язується забезпечити перехід спортсмена до складу команди другої сторони, а друга сторона зобов'язується сплатити за це обумовлену у контракті грошову суму.

Ключові слова: спортивний клуб, договір, непоіменований договір, трансферний контракт, спортивний контракт.

Аннотация

Ткалич М. О. Проблемные аспекты заключения, исполнения и расторжения трансферных контрактов по законодательству Украины. — Статья.

В статье проанализирована правовая сущность трансферных контрактов. В частности, автор статьи делает вывод, что трансферным контрактом является договоренность двух сторон (спортивных клубов), в соответствии с которой одна сторона обязуется обеспечить переход спортсмена в состав команды другой стороны, а вторая сторона обязуется выплатить за это обусловленную в контракте денежную сумму.

Ключевые слова: спортивный клуб, договор, непоименованный договор, трансферный контракт, спортивный контракт.

Summary

Tkalych M. O. Problem Aspects of Concluding, Enforcing and Dissolution of Transfer Contracts Under Ukrainian Legislation. — Article.

The article analyzes the legal nature of transfer contracts. In particular, the author concludes that the transfer contract is an agreement of the two parties (sports clubs), under which one party agrees to the transition of team athlete to the other side and the other party agrees to pay a stipulated amount of money in the contract.

Keywords: sports club, contract, untitled contract, transfer contract, sports contract.